

พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม)

(พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๕๑๔)

ชาติภูมิ

พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม) นามเดิม เล็ง นามสกุล จันทร์ตรี เกิดวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ตรงกับวันอังคาร แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีชวด ที่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง อุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายตัน มารดาชื่อ นางทับทิม จันทร์ตรี

การศึกษา บรรพชาและอุปสมบท

พระครูวิจิตรธรรมภาณี สำเร็จการศึกษาดังนี้

พ.ศ. ๒๔๖๘ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนประชาบาล บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง
อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๘๒ นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดสุปฏิหาราม อำเภอเมืองอุบลราชธานี
มีความรู้ ความสามารถพิเศษ ในการก่อสร้างศาสนาคารทุกประการ

บรรพชาและอุปสมบท วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ที่วัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอเมือง
อุบลราชธานี โดยมีพระศาสนดิลก (เสน ชิตเสน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาเสาร์ เป็นพระ
กรรมวาจาจารย์ และมหาสว่างเป็นพระอนุสาวนาจารย์

หน้าที่การงาน

พระครูวิจิตรธรรมภาณี รับภาระธุระงานพระพุทธศาสนาเป็นลำดับ ดังนี้

งานปกครอง

- พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าคณะตำบลในเมือง (ธ)
พ.ศ. ๒๔๙๐ กรรมการสงฆ์อำเภอเมืองอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๔๙๑ เจ้าอาวาสวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)
พ.ศ. ๒๔๙๕ ผู้ช่วยเจ้าคณะอำเภอเมืองอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๕๐๒ เจ้าคณะอำเภอเมืองอุบลราชธานี (ธ)
พ.ศ. ๒๕๐๘ พระอุปัชฌาย์

งานการศึกษา

- พ.ศ. ๒๔๗๘ กรรมการสอบธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๘๒ ครูสอนพระปริยัติธรรม
พ.ศ. ๒๔๘๗ กรรมการเปิดสอบธรรมสนามหลวง

งานเผยแผ่

พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม) เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีวาทศิลป์ในการเทศน์อบรม
สั่งสอนศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกาและประชาชน เป็นที่ศรัทธาชื่นชอบอย่างมาก ทั้งนี้อาจจะเป็น

เพราะว่าก่อนอุปสมบทท่านมีอาชีพเป็นหมอลำมาก่อน จึงมีวาทศิลป์และความจำเป็นเลิศ สามารถแต่งกลอนเป็นคติธรรมสอนใจไว้มาก เช่น “ป่าสอนหลาน” “หลานสอนป่า” “คิหิปฏิบัติค้ำกลอนภาคีสาน” และ “ค้ำกลอนสอนโลก” เป็นต้น ขอยกตัวอย่างบางตอนของคำกลอนเพื่อเป็นคติสอนใจ ดังนี้

คิหิปฏิบัติค้ำกลอนภาคีสาน บทนมัสการพระรัตนตรัย ครูอาจารย์ และบิดา มารดา

“สาธุเดอ ข้าจักนบอบน้อมนั้วถวยาบาทนาโถ ข้าขอบุชานบหน่อโพธิญาณล้ำ เพิ่นได้ทำการสร้างบารมีให้ถึงฝั่ง หวังซีไปให้พ้นผจญข้าหมู่มาร หนีสังขารบ่อให้มาเวียนกั้วมัวตายหลายเหล่า ขนขวยเอาโพธิญาณสืบสร้างหวังได้ตั้งประสงค์ เป็นองค์พุทธะเจ้านามหน่อโคดม เป็นบรมสัถตา ศาสตางค์ล้ำ ข้าขอนาวอนไหว้ชู้สีกกรมเกษ ขอให้มิเดชกล้ำตัวข้าผู้แต่งสาร...”

(พระครูวิจิตรธรรมภาณี, ๒๕๑๕ : ๒๘)

เรื่องกรรมกิเลส ๔

“บัดนี้จักแปลป็นเรื่องฆราวาสผู้ครองเรือน ผู้แสวงหาทรัพย์ปลูกแปลงเรือนย้าว ต้องมีธรรมเข้าปกครองตนมันจึงค่อง อย่าให้มันเศร้าหมองกรรมกิเลสย้ายให้หมายเว้นห่างไกลธรรมะ เพิ่นกล่าวไว้สอนสั่งศฤกษณ์ผู้ครองเรือนอย่าให้มีมาไกล ข้อ ๑ ให้ป่าณาเห็นห่าง อย่าสุหวังแต่ฆ่าเลี้ยงชีพชิวัง... ข้อ ๒ นำมาให้ออกินนาให้เว้นจาก อย่าเอาของเพื่อนบ้านหาญกล้าบ่อแมนครอง ... ข้อ ๓ นั้นกาเมให้เว้นห่าง มิจจาจารย์มันเป็นของถ้อยย้ายควรเว้นอย่าทำ ... ข้อ ๔ ขอย้ายอ่อนมุสาวาทคำเท็จ เป็นวาจาโกหกหลายทางเลี้ยวไผผู้เที่ยวทางนี้วาจีเป็นบาป ... กรรมกิเลสนี้ปราชญ์บ่อสรรเสริญ ปราชญ์ติลินนิทาบ่อให้มากั้ว ทำให้ตัวหมองเศร้าเวจีเป็นที่อยู่ ไปนารกอุดู้อู่เผากันจีลน”

(พระครูวิจิตรธรรมภาณี, ๒๕๑๕ : ๓๒)

อบายมุขเหตุเครื่องฉิบหาย ๔ อย่าง

“บัดนี้ข้าจักแปลป็นเรื่องฆราวาสเนาสถาน ผู้หวังแปลงเฮือนชาน มั่งมูลพุลัน ผู้ที่เอาตนเข้าสมปองบ่อกู้ มีลูกเต้าแทนเชื้อหน่อแนว ครั้นมีเฮือนชานแล้วประดับตนก็พออยู่ มีข้าวน้ำเงินใช้ก็บ่อจน พวกกันขนขวยสร้างเฮือนชานให้เฮืองฮุ้ง ... ข้อ ๑ อย่าสิไปกล่าวล้ำความเป็นนักเลงหญิง เรื่องตั้นทานาริบ่ออิมเป็นให้ควรเว้น ... ข้อ ๒ เป็นนักเลงเหล่าเมาตี่มสุราฤทธิ์ อย่าสูติตสุราเที่ยวเมากลางบ้าน ... ข้อ ๓ ชิบอกให้ชนแข่งทางพนัน เป็นนักเลงพาชุกุกุขันท่า ... ข้อ ๔ ขอย้ายให้คบคนชั่วเป็นมิตร ทำให้เฮามัวหมองตัวตนเป็นคนฮ้าย...”

(พระครูวิจิตรธรรมภาณี, ๒๕๑๕ : ๓๘)

ทิวฐธรรมิกัฏฐะประโยชน์ คือ ประโยชน์ในภพนี้ ๔ อย่าง

“บัดนี้จักแสดงในห้อยครองธรรมเพิ่มเทศน์ ยกมาเป็นเหตุข้อพอฮื้อฮ้อมทางให้ผู้เนาอยู่สร้างเฮือนชานฮื้อฮ้อม ปฏิบัติถูกต้องพระธรรมเทศนา ... อุฏฐานะสัมปะทานันล้ำค้ำย ข้อ ๑ เพียร

พำสร้างหาเลี้ยงชีพชิวัง อันไต้ยั้ง อันไต้ผัน อันไต้มี อันไต้ขาด ต้องเป็นคนฉลาดอยู่ดูบ้างคู่อัน...
อารักขาสัมปทาเป็นข้อ ๒ ต่อไว้ชี้ไขแจ้สุฟัง หมายถึงตั้งรักษาทรัพย์แสวงหา ทางวิชาอาคม ส่วน
ที่ศึกษาไว้ ... ข้อ ๓ นั้นต้องมีเพื่อนกัลป์ยามมิตตา เป็นสหายเอกรักถ้วนเป็นคนดีแท้ บ่ยอมแป้
ยอมฝืนนำกันกับคนชั่ว ... ข้อ ๔ ตั้งสมชีวิต หากินตามสมควรเท่าที่เฮาทำได้ เงินค้ำหามาไว้
ประสงค้กินเลี้ยงชีพ...”

(พระครูวิจิตรธรรมภาณี, ๒๕๑๕ : ๔๗-๕๒)

งานสาธารณูปการ

- ตั้งสมาคมศิษย์เก่าวัดศรีอุบลรัตนารามและมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม
- ตั้งโรงเรียนราษฎร์ของวัดชื่อ โรงเรียนศรีทองศึกษาการ แทนโรงเรียนเทพอำนวยวิทยาลัย ของ
นายฟอง สิทธิธรรม อดีต ส.ส.อุบลราชธานี ที่ย้ายออกไปต่อมาได้ยุบโรงเรียนศรีทองศึกษาการ และ
เปลี่ยนเป็นโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนารามในปัจจุบัน
- สร้างพระอุโบสถแบบจัตุรมุขหลังปัจจุบัน โดยมีท่านผู้หญิงตุน โกศลวิตรและชาวอุบลราชธานี
เป็นเจ้าของศรัทธา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงตัดลูกนิมิต และ
ทรงยกช่อฟ้า เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
- สร้างอาคารเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม โดยมีท่านผู้หญิงตุน โกศลวิตร และชาว
อุบลราชธานีเป็นเจ้าของศรัทธา เป็นอาคารทรงไทยแบบพิเศษ สามชั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระ
ราชวงศ์ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดแพรคลุมป้ายนามโรงเรียน เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔
และได้รับพระราชทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม”

สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๘๘ พระปลัด ฐานานุกรมเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี
- พ.ศ. ๒๔๙๔ พระครูสัญญาบัตรชั้นตรีในราชทินนามที่ พระครูวิจิตรธรรมภาณี
- พ.ศ. ๒๕๐๒ พระครูสัญญาบัตรชั้นโทในราชทินนามเดิม
- พ.ศ. ๒๕๐๖ พระครูสัญญาบัตรชั้นเอกในราชทินนามเดิม
- พ.ศ. ๒๕๑๑ พระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษในราชทินนามเดิม

มรณภาพ

พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม) ถึงแก่มรณภาพ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ขณะเดินทางไป
ปฏิบัติศาสนกิจที่จังหวัดนครราชสีมา สิริรวมอายุ ๖๐ ปี พรรษา ๓๙

พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม) เป็นพระเถระฝ่ายคันถธุระ (ธรรมยุต) อีกองค์หนึ่งที่ได้ทำ
คุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและการศึกษาของประชาชนชาวอุบลราชธานี โดยเฉพาะด้านการสั่งสอน

อบรมประชาชนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม และพัฒนาเสนาสนะในวัดศรีอุบลรัตนารามให้มั่นคงถาวรเป็นที่เชิด
หน้าชูตาจนทุกวันนี้ นับว่าท่านเป็นผู้สืบสานมรดกความเป็น “ปราชญ์” ให้กับเมืองอุบลราชธานี ในยุค
แรก ๆ องค์กรหนึ่ง จึงเห็นควรยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นปราชญ์เมืองอุบลราชธานี

หนังสืออ้างอิง

คณะกรรมการจัดงาน. ที่ระลึกฉลอง ๑๕๐ ปี วัดศรีอุบลรัตนาราม (วัดศรีทอง) ต.ในเมือง อ.เมือง

อุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี ๕ เมษายน ๒๕๔๕. อุบลราชธานี, วิทยาออฟเซต การพิมพ์, ๒๕๔๕.

ศิลากร, กรม. ปกิณกศิลปวัฒนธรรม เล่ม ๑๑. กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๔๘. กรุงเทพฯ

สำนักพิมพ์สมาพันธ์, ๒๕๔๘.

ธรรมวารสารณ์, พระ. ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูวิจิตรธรรมภาณี (เล็ง เขโม) วัดศรีอุบล

รัตนาราม อุบลราชธานี ๑๖-๑๗ เม.ย. ๑๕.

สำนักงานวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี